

CO NÁS ZAJÍMÁ NA HISTORII? Z EMPIRICKÉHO VÝZKUMU HISTORICKÉHO VĚDOMÍ

DENISA LABISCHOVÁ

The study presents the selected findings of empirical research on historical consciousness implemented in 2011, focused on interests of pupils, students and teachers of Czech Schools in history. In addition to geographical, chronological, thematic perspective, motivation to acquire history knowledge was also the subject of research as a topic of discussions in families and among friends. Mixed qualitative and quantitative research was applied to gain as complex grasp of the topic as possible.

Key words: History didactics; empirical research; mixed design; historical consciousness; interest in history.

Úvod

Osobní vztah k historii a zájem o její poznávání spoluutváří naše pojetí minulosti a významně ovlivňuje způsoby, jakými na dějiny nahlížíme, jak je hodnotíme. O nezbytnosti zkoumání historického vědomí mládeže není pochyb, žádoucí je však zaměřovat výzkum mnohem důkladněji také na pedagogy a studenty připravující se pro profesi učitele dějepisu. Právě jejich individuální náhled na minulost a subjektivní postoje k vzdělávacímu obsahu aprobační disciplíny mají zásadní vliv na formování postojové a hodnotové orientace žáků. Tuto skutečnost potvrzují opakovaná empirická šetření,¹ jejichž výsledky naznačují, že osobnost učitele a narativ, respektive na příběhu založený výklad, představují výrazný motivační impuls a nastavují mnohdy celoživotní vztah jedince k historii.

Hledejme tedy odpovědi na otázky, co žáky českých škol a především jejich (budoucí) učitele na dějinách nejvíce zajímá, které oblasti, témata, perspektivy dějin považují za nejatraktivnější, kterým se chtějí věnovat důkladněji, a jaké cesty pro své poznávání minulosti volí.

Jedinečnou inspirací pro bádání v této oblasti se stal před více než patnácti lety realizovaný mezinárodní výzkum *Mládež a dějiny*, jehož koordinace v České republice se úspěšně ujala katedra historie Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity.² Cenné bylo především mimořádně široké mezinárodní srovnání získaných dat, nemající v současném oborově didaktickém výzkumu obdoby, a sledování charakteru historické kultury v českém prostředí v komparaci s jinými evropskými zeměmi směřující k pomyslnému přiřazení České republiky mezi státy s obdobnými rysy.

Uskutečňování takto zaměřených šetření znesnadňují zejména limity finanční, přesto se podařilo také v české didaktice dějepisu provést kvalitní výzkumy, a to i s mezinárodními přesahy.³ Dosud se však pozornost obracela vždy pouze na vybrané aspekty historického vědomí

¹ KLÍMA, B. et al.: *Mládež a dějiny*. Brno 2001; GRACOVÁ, B.: *Poznatky z výzkumu aktuální podoby výuky dějepisu na základních a středních školách*. In: Beneš, Z. (ed.): *Historie a škola*. Díl VI. Klíčové kompetence a současný stav vzdělávání v dějepise. Praha 2008, s. 9–30.

² KLÍMA, B. et al.: *Mládež a dějiny*. Brno 2001.

³ Přehled těchto šetření viz in LABISCHOVÁ, D.: *Klíčové momenty a kontroverzní události poválečné historie v historickém vědomí žáků, studentů a učitelů českých škol (výsledky empirického výzkumu)*. Sborník prací Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity, řada společenských věd 25, 2011, č. 2, s. 11–12.

(vědomosti, postoje, stereotypy, výuka dějepisu) s preferencí hlubšího přístupu, široce pojatý a komplexně strukturovaný výzkum historického vědomí byl koncipován nově až v roce 2011.⁴

Výzkum – cíle, metody, zkoumaný soubor

Podrobná charakteristika výzkumného projektu *Multikulturní aspekty vzdělávání v sociálně humanitních předmětech a jejich odraz v historickém vědomí studující mládeže*⁵ byla již publikována,⁶ proto zde pouze stručně uvádíme cíle, metody, techniky a specifika zkoumaného souboru respondentů.

Hlavním cílem výzkumu bylo zjistit podobu historického vědomí žáků základních, středních škol (SOŠ a gymnázií), studentů učitelství dějepisu a vyučujících dějepisu, a to v jeho komplexním pojetí. Cílem bylo rovněž postihnout vzájemné vazby mezi jednotlivými dimenzemi historického vědomí a aktuální podobou výuky dějepisu a potvrdit předpoklad, že učitelovo pojetí vzdělávacího obsahu dějepisu má na pojetí historie u žáků statisticky významný vliv.

Pro optimální dosažení výzkumných cílů byl zvolen smíšený výzkumný design, kombinující kvalitativní a kvantitativní postupy, konkrétně focus groups, in-depth interviews a dotazníkové šetření. Časově probíhala realizace šetření v období únor až prosinec 2011. Kvantitativní část výzkumu zahrnovala 2524 respondentů⁷ z devíti regionů České republiky s centry Praha, Ostrava, Brno, Olomouc, Plzeň, Ústí nad Labem, Český Těšín, České Budějovice, Hradec Králové (do výzkumu byly začleněny školy ve větších městech i na venkově). V rámci části kvalitativní bylo v roce 2011 uskutečněno šest focus groups (ohniskových skupin se zapojením osmi až desíti účastníků) a dva hloubkové rozhovory, přičemž další sezení probíhají v roce 2012.

Vyhodnocení ve statistických programech Remark Office OMR, Statistical Package for the Social Sciences umožnilo vytvoření datových matic a induktivní statistické operace.

V centru pozornosti této studie stojí zájem o historii jako jedna z kategorií historického vědomí. V první fázi projektu byly účastníkům focus groups položeny otevřené otázky, na základě jejich analýzy pak byly koncipovány (převážně) uzavřené dotazníkové položky typu multiple choice:

- 1) Co vzbudilo váš zájem o studium historie?
- 2) Vyprávíte si v rodině o osudech rodinných příslušníků v minulosti?
- 3) Vyprávíte si s Vašimi známými o minulosti?
- 4) Pokud ano, co bývá podnětem k těmto rozhovorům?
- 5) Která geografická perspektiva historie Vám připadá nejzajímavější?
- 6) Která tematická perspektiva Vám připadá atraktivní?
- 7) Které historické období Vám připadá nejzajímavější?
- 8) Které období českých dějin Vám připadá nejzajímavější?
- 9) Kterou dobu z minulosti byste chtěli navštívit?

⁴ V tomto smyslu hovoříme o výzkumu čistě oborově didaktickém, tedy zkoumajícím cíleně skupinu žáků, studentů a učitelů. Již dříve však byla uskutečněna šetření sociologická, sledující historické vědomí celé české populace: ŠUBRT, J. (ed.): *Historické vědomí jako předmět badatelského zájmu: teorie a výzkum*. Kolín 2010.

⁵ Projekt byl financován MŠMT v rámci dotačního programu Podpora vzdělávání v jazycích národnostních menšin a multikulturní výchovy v roce 2011, řešitelka Denisa Labischová, spoluřešitelka Blažena Gracová.

⁶ LABISCHOVÁ, D.: *Klíčové momenty a kontroverzní události poválečné historie v historickém vědomí žáků, studentů a učitelů českých škol (výsledky empirického výzkumu)*. Sborník prací Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity, řada společenských věd 25, 2011, č. 2, s. 9–25.

⁷ Zkoumaný vzorek zahrnoval 710 žáků základních škol (14–15 let), 624 žáků gymnázií (17–18 let), 586 žáků středních odborných škol (17–18 let), 347 vysokoškolských studentů učitelství dějepisu a 257 učitelů dějepisu působících na základních a středních školách.

Důkladněji jsou v tomto textu analyzována výzkumná zjištění položek č. 2, 3, 4, 8 a 9, další aspekty vztahující se k zájmu o dějiny jsou uvedeny především pro dokreslení kontextu prezentovaných výsledků.

Výsledky výzkumu

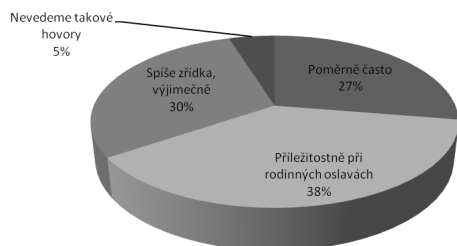
Motivace k poznávání minulosti může mít různorodý charakter. Může se jednat o náhodný impuls, jako je kupříkladu touha dopátrat se historických reálií po zhlédnutí poutavého filmu či nesmazatelný dojem po přečtení dobrodružného historického románu, může být výsledkem jedinečného působení kantora v průběhu školní docházky, ale také výrazem potřeby uchovat rodinnou paměť a tradici.

Výsledky nejnovějšího výzkumu naznačují, že především pro školní mládež (žáky základních i středních škol) je to právě hraný film s historickou tematikou, který podnítl zájem o poznávání minulosti. Naopak u učitelů (60 %) a vysokoškolských studentů (57 %) převládají zážitky z návštěvy historických památek, hradů, zámků, muzeí či galerií. Je zajímavé, že právě těmito dvěma osloveným skupinám vtiskl pozitivní vztah k dějinám pedagog (55 %), vnímaný možná jako identifikační vzor pro volbu budoucí profese. Osobnost učitele uvedla ve svých odpovědích naopak jen přibližně třetina mladších respondentů.

Pro naši analýzu je podstatné postižení míry vlivu vyprávění rodinných příslušníků, rodičů a prarodičů, představujícího nedílnou součást kulturně-historické identity jedince. Z výsledků šetření je možno usoudit, že rodinná historie nabývá na významu s věkem, neboť ji mezi motivačními podněty preferovalo 38 % učitelů, o 10 % méně vysokoškoláků a středoškoláků a pouze 22 % čtrnáctiletých žáků.

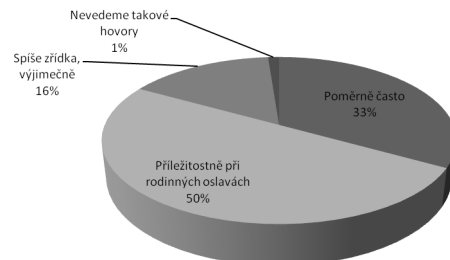
Graf 1

Rozhovory o minulosti v rodině – vysokoškoláci (%)

Graf 2

Rozhovory o minulosti v rodině – učitelé (%)

Jak naznačují grafy 1 a 2, jsou osudy rodinných příslušníků v minulosti námětem rozhovorů alespoň příležitostně na rodinných akcích a oslavách (vzhledem k rozsahu dotazníku byla otázka položena pouze těmito dvěma skupinám respondentů). V případě varianty *často* je procentuální zastoupení odpovědí učitelů o 6 % vyšší, signifikantnější je však rozdíl v případě odpovědi *příležitostně*, kterou zvolila polovina pedagogů, avšak již nižší procento (38 %) vysokoškoláků.

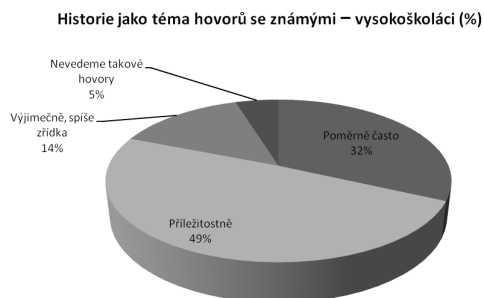
Nárůst obliby vyprávění předků ve vyšším věku dokládá tvrzení respondentky z focus group: „Čím jsem starší... Když jsem tam (k babičce) jezdila jako desetiletá, tak vždycky taťka: a poslouchej babičku, až bude vyprávět, to bude zajímavé... Oceňuji to až teď, ne před těmi patnácti lety, až teď si nechávám vyprávět, a není to z donucení, ale že mě to opravdu zajímá.“

Vyprávění prarodičů mnohdy jedinečným způsobem probouzí vztah k regionální historii, podtrhuje genia loci, jak vzpomíná gymnaziální učitel dějepisu: „To jsme šli lesem, a on (děde-

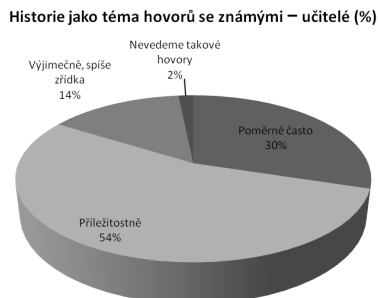
ček) mi prostě vyprávěl, že tamhle je nějaká kaplička a stalo se tam tohle, takže to bylo přirozené vtažení do minulosti díky vyprávění člověka, který leccos prožil.“

Jindy přináší diskuze o nejnovějších a soudobých dějinách nové otázky, ba i mezigenerační spory, například na téma prožitého vztahu ke komunismu a životu v období socialistického Československa: „Mojí rodiče byli vychováni úplně k něčemu jinému a hodně věcí se prostě zametalo pod koberec, hodně věcí bylo chápáno úplně jinak, a když jim nabídnu opačný pohled, tak jsou překvapeni,“ konstatuje studentka učitelství dějepisu a přiznává i hádky na toto téma.

Graf 3

Graf 4

Grafy 3 a 4 vyjadřují odpovědi na obdobnou otázku, týkající se tentokrát historie jakožto námětu k hovoru se známými či přáteli. Rozdíly mezi vysokoškoláky a učiteli jsou v tomto případě nepatrné, přibližně polovina z nich se dostane k historickým tématům v rámci volnočasových setkání příležitostně.

Zatímco dialog v rodině je ponejvíce úzce spjat s osobními prožitky a osudy předků ve vypjatých dějinných okamžicích, obrací se hovory o historii v kruhu přátel či známých nejdříve k tzv. velkým politickým dějinám. Učitelé i studenti se tak v těchto situacích vlastně ocitají v pozici „expertů“, kteří objasňují kontext, korigují a argumentují podloženými historickými fakty. Tato odborná role se stává součástí jejich profesní identity.

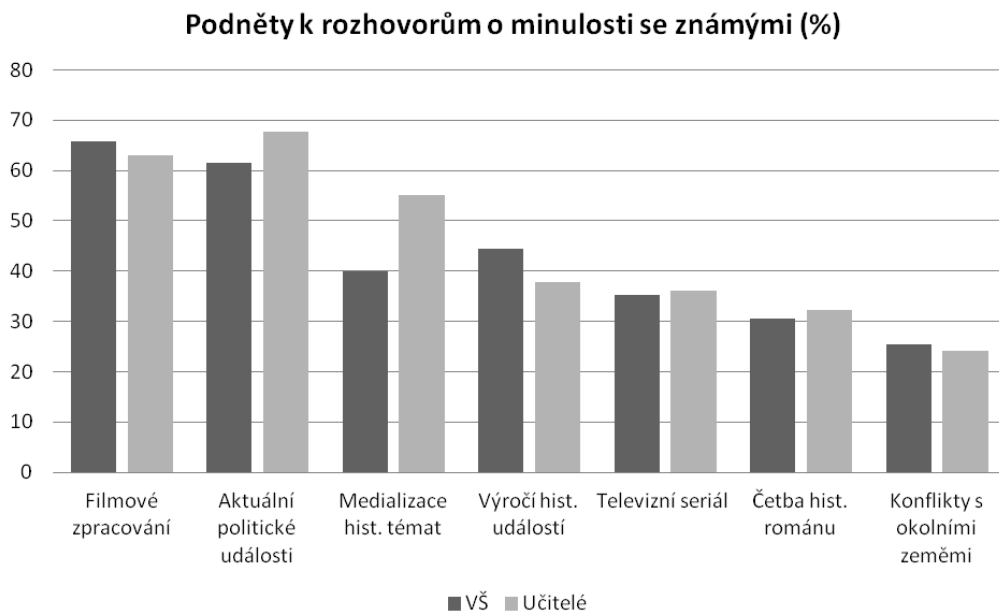
Patrné jsou odlišnosti z hlediska pohlaví dotázaných. V okruhu známých dospějí k dějinným událostem mnohem častěji muži (varianta *často* – 39 %) než ženy (28 %), výsledek se obrací v případě rodinných debat, kdy se do nich zapojují výrazně intenzivněji ženy (34 %; muži 21 %). Vysvětlením může být právě preferovaný námět hovorů, neboť některé české i zahraniční výzkumy poukazují na souvislost mezi pojetím dějin jako tzv. velké či malé (osobní, rodinné) historie a genderem, přičemž ženy tíhnou spíše k rovině osobní.⁸

Ve výzkumném šetření byly sledovány také nejčastější podněty rozhovorů se známými, tedy co respondenty obvykle přivede k tomu, aby vůbec diskutovali a polemizovali o historických otázkách.

Z grafu 5 je patrné, že se odpovědi vysokoškoláků a učitelů dějepisu v některých případech poněkud rozcházejí. U obou skupin oslovených dominuje filmové zpracování historické látky (celkově 65 %), které však převládá ve skupině žen (o 11 % častěji než u mužů). Vzhledem k vyššímu zastoupení žen mezi dotázanými pedagogy je tedy nejspíš výsledek částečně ovlivněn

⁸ DEHNE, B.: *Gender im Geschichtesunterricht. Das Ende des Zyklopen?* Schwalbach 2007; BORRIES, B. von: *Frauen in Schulgeschichtsbüchern – zum Problem der Benachteiligung von Mädchen im Unterricht.* Westermanns Pädagogische Beiträge, 1975, Heft 11, s. 603; GRACOVÁ, B.: *Ženská tematika na stránkách nejnovějších českých dějepisných učebnic.* In: Márc, J. et al.: *Žena jako subjekt a objekt dějepisného vyučování.* Ústí nad Labem 2010 (= *Studia Historica Didactica* 3), s. 27–38.

Graf 5

touto skutečností. Význam hraného filmu s historickou tematikou pro utváření historického vědomí české populace je nesporný a prolíná prezentované šetření v několika rovinách. Film vzbuzuje zájem o poznávání minulosti (plní tedy motivační funkci), je jedním z nejvyhledávanějších zdrojů informací o minulosti (dle odpovědí poloviny vysokoškoláků i učitelů) a zároveň podněcuje k neformálním rozhovorům o dějinách v okruhu přátel a známých. Toto zjištění dokládá důležitost didaktického uchopení problematiky a využití cenného potenciálu tohoto média pro rozvíjení analytických, interpretačních a kritických kompetencí žáků.⁹

Především pedagogové reagují ve svých neformálních debatách na aktuální společenské a politické události, a to o 6 % častěji než vysokoškoláci. O stejné procento je vyšší preference ze strany mužů než u žen. Z analýzy focus groups vyplývá, že se hledají zejména paralely mezi historickými a současnými ději („*Korupce není nic nového, to už bývalo v minulosti*“; „*Ta rozhádaná politická scéna není nic nového pod sluncem, za první republiky to bylo to samé*“), případně podobnosti vyjadřující jakousi osobní filozofii dějin („*Ohnisko té ekonomické krize, to se vlastně opakuje*“; „*Často se mluví v okruhu mých známých, že se srovnává starověký Řím a současnost, s tím teda, že se hledají analogie a důkaz pro to, že jsme jakoby zanikající společnost*“). Nezřídka se porovnává život před rokem 1989 a nyní („*Jak bylo za komunismu lépe*“). Historické argumenty nejednou slouží i ke zkratkovitému zobecnění („*Historii píšou vítězové*“) či zlehčení situace použitím moralizujících výroků („*Hus se nechal pro pravdu upálit*“; „*Masaryk tvrdil, že krást se nemá*“).

Medializace historických témat je třetím nejfrekventovanějším podnětem k diskuzi mezi známými. Ohlasy na interpretaci historických událostí v médiích jsou intenzivnější mezi pedagogy ve srovnání s univerzitními studenty (o 15 %), byla zjištěna také výrazná diference mezi muži (56 %) a ženami (43 %). Média mnohdy ožívují historická stigmata a nastolují kontro-

⁹ ŠTĚPÁNEK, K.: *K rozvoji mediální gramotnosti a podpoře výuky moderních dějin: hraný film*. Sborník prací Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity, řada společenských věd 25, 2011, č. 2, s. 61–68.

verzní témata. Příkladem může být „druhá Katyň“, tedy tragická letecká havárie, při níž zahynul polský prezident Lech Kaczyński v dubnu 2010 („*Jako by se znovu vracely všechny ty události v průběhu druhé světové války*“) či čas od času objevující se mediální obsahy týkající se tzv. Benešových dekretů a požadavků na jejich zrušení („*U nás to považuje Václav Klaus za nedílnou součást našich dějin*“; „*Starší kolegové prostě mají tu svou pravdu*“).

Média sehrávají podstatnou úlohu také při připomínání výročí historických událostí, figurující opět hojněji v odpovědích mužů (46 %) než žen (39 %). Následují televizní seriály (překvapivě poměrně vyrovnaně z hlediska pohlaví), četba historických románů (zde jsou již četnosti u žen o 22 % vyšší než u mužů), případně konfliktní situace soužití s okolními zeměmi (muži je uvádějí o 17 % častěji). Mezi vysokoškolskými studenty a pedagogy s aprobační dějepis nebyly shledány patrnější odlišnosti ve zvolených odpovědích.

Obraťme nyní pozornost k zjištěním, které úseky minulosti připadají osloveným respondentům nejatraktivnější, o které se nejvíce zajímají.

Sledujeme-li obdobné aspekty jako zmíněný výzkum *Mládež a dějiny*, je nutno zaměřit se na preferenci geografické, chronologické a tematické perspektivy dějin. Vzhledem k tomu, že důkladná analýza těchto otázek je zahrnuta v jiné studii¹⁰, shrneme pouze nejvýraznější zjištění a posuny v komparaci právě s uvedeným mezinárodním šetřením:

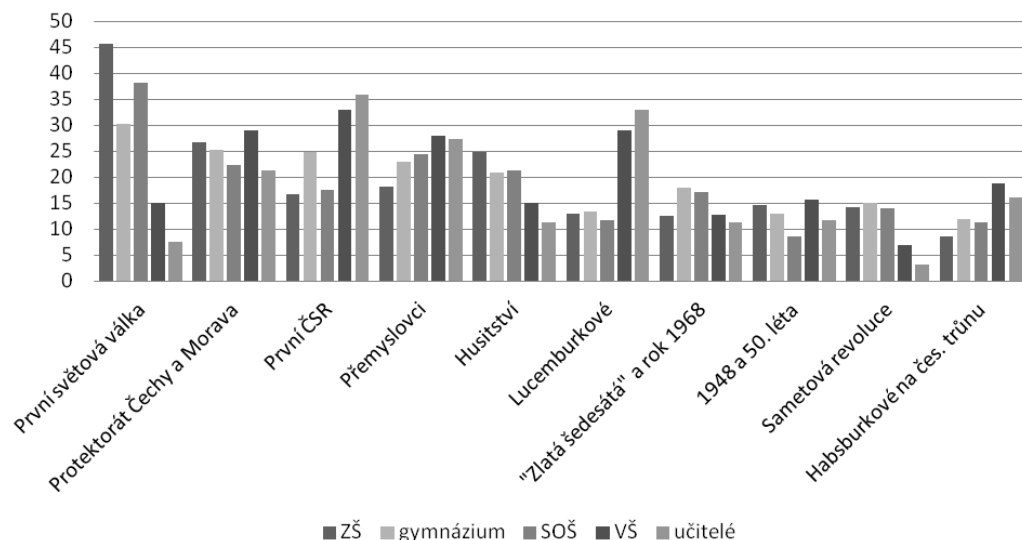
- a) Byly shledány rozdíly v oblíbě geografické perspektivy dějin mezi jednotlivými skupinami dotázaných. Žáci v sekundárním vzdělávání preferují dějiny světové (ZŠ 61 %; gymnázia 65 %; SOŠ 57 %), došlo tedy k změně ve srovnání s výzkumem *Mládež a dějiny*, kdy volili spíše historii českou a československou. Vysokoškoláci vykazují shodný zájem o obě zmíněné dimenze (41 % světové a 42 % národní dějiny), naopak učitelé favorizují dimenzi národní (52 %).
- b) Oborová didaktika dějepisu v posledních letech akcentuje regionální historii, která nabízí cenný prostor pro rozvíjení badatelských dovedností žáků. Nejoblíbenější je regionální a lokální historie u učitelů (25 %) a univerzitních studentů (22 %), překvapivě nejnižší obliba byla zaznamenána u gymnazistů (9 %), kde jsou četnosti nižší než u žáků základních (16 %) a středních odborných (15 %) škol. Tento výsledek je do značné míry alarmující a měl by se stát podnětem pro korekce kurikula, změnu koncepce maturity z dějepisu (inspirací se může stát sousední Polsko) i hlubší odbornou diskuzi nad cíli gymnaziálního vzdělávání v obecnější rovině. Byl prokázán statisticky významný pozitivní vztah mezi oblíbou regionální historie u pedagogů a frekvencí zařazování regionálních dějin do výuky (chí kvadrát, p-value 0,008).
- c) Z historických témat převládají příběhy ze života slavných historických osobností (nejvíce u univerzitních studentů – 49 %, nejméně u žáků základních škol – 32 %). Opět se zde potvrzuje úspěšnost tradičního výkladu dějin založeného na poutavém vyprávění učitele,¹¹ dále každodennost a dějiny umění, naopak v pozadí stojí dějiny hospodářské a sociální.
- d) Žáci základních, středních odborných škol a gymnázií (shodně 43 %) mají v oblíbě především období druhé světové války a nacistické okupace. Tím se odlišují od vysokoškoláků (36 %) a učitelů (39 %), kteří volí spíše středověk. Poměrně „lákavé“ je také starověké období, zejména pro gymnazisty (40 %). Nejnovější dějiny, kterým je věnována mimořádná pozornost odborné veřejnosti, preferovala celkově pětina dotázaných (22 %). U mladších respondentů (ZŠ, SOŠ) byl zjištěn zájem také o první světovou válku (30 % a 27 %), čímž se výrazně lišili od pedagogů a studentů (11 % a 7 %).

¹⁰ GRACOVÁ, B. – LABISCHOVÁ, D.: *Současná teorie a praxe dějepisného vzdělávání na školách*. Pedagogická orientace, 2012, č. 4, s. 516–544.

¹¹ Vysoká obliba vyprávění učitele byla zjištěna jak ve výzkumu *Mládež a dějiny*, tak v prezentovaném šetření.

Graf 6

Nejzajímavější úsek českých dějin (%)

Vedle obecnějšího zájmu o uvedené historické dimenze byla pozornost zaměřena také na oblibu jednotlivých etap českých a československých dějin.

Z grafu 6 vyplývá, že v souhrnném počtu je nejvíce preferováno období první světové války. Tento výsledek ovšem kopíruje zjištění týkající se chronologické perspektivy (viz výše) a naznačuje výrazné odlišnosti mezi skupinami dotázaných. Žáci sekundárního vzdělávání jsou Velkou válkou zaujati velmi (ZŠ 46 %, SOŠ 38 %, gymnázium 30 %), naopak u učitelů (8 %) a vysokoškoláků (15 %) se jedná o jednu z nejnižších preferencí. Nepotvrzuje se zde tedy předpoklad, že válečné konflikty imponují spíše mužům (a zkoumaná skupina vysokoškoláků a učitelů se skutečně vyznačovala vyšším zastoupením žen), neboť rozdíly v četnostech odpovědí na tuto otázku u mužů (35 %) a žen (30 %) nejsou nijak markantní.

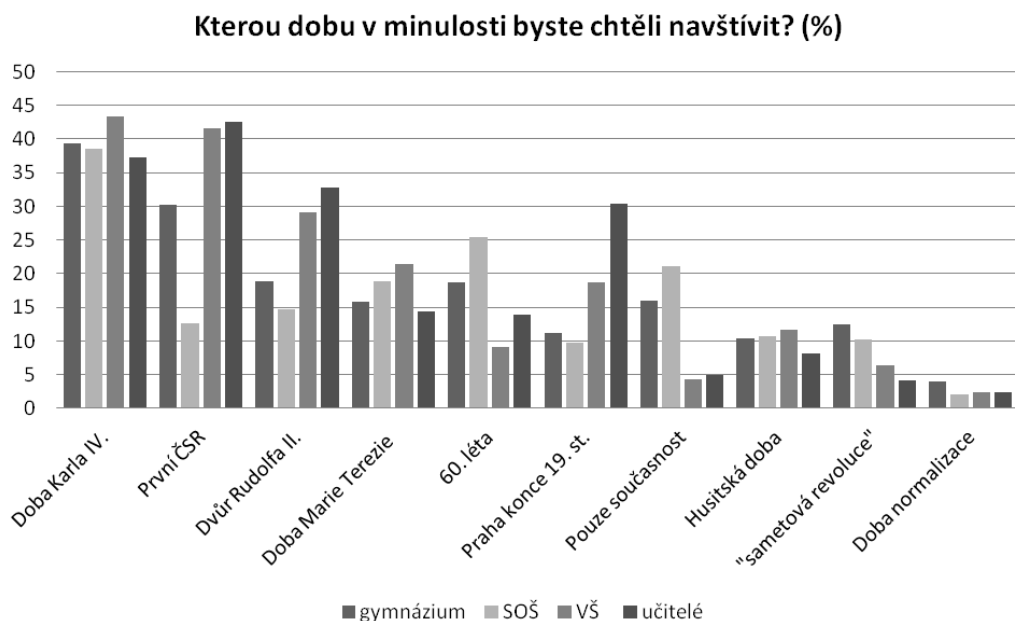
S výsledky dřívějších šetření koresponduje zájem o protektorátní období¹², tentokrát bez signifikantnějších diferencí mezi jednotlivými skupinami oslovených. Ty se týkají až třetí nejčastěji zastoupené etapy, tedy první republiky, kde byly zjištěny rozdíly až téměř o 20 %. Meziválečné Československo se těší velkému zájmu pedagogů a univerzitních studentů (36 % a 33 %), pro žáky základních a středních odborných škol však již tak silné „kouzlo“ nemá (17 % a 18 %).

Z hlediska obliby historie českých zemí následují tři úseky spadající do období středověku. Jednak je to éra Přemyslovců (celkové procentuální zastoupení je shodné s první republikou – 23 %), preferovaná spíše staršími respondenty, dále husitství, uváděné naopak častěji mladšími oslovenými (ZŠ 25 %, učitelé 11 %) a muži (28 %; ženy 16 %), a pak také období vlády Lucemburků. Celkově je lucemburská etapa zmiňována 17 % oslovených, avšak pro učitele představuje druhou nejzajímavější variantu (33 %) a i mezi vysokoškoláky se o pomyslné „druhé místo“

¹² GRACOVÁ, B.: *Poznátky z výzkumu aktuální podoby výuky dějepisu na základních a středních školách*. In: Beneš, Z. (ed.): *Historie a škola. Díl VI. Klíčové kompetence a současný stav vzdělávání v dějepise*. Praha 2008, s. 9–30.

dělí s Protektorátem Čechy a Morava (29 %). Současně byly zjištěny výrazné odlišnosti z hlediska pohlaví, kdy svůj zájem vyslovilo 12 % mužů a 20 % žen. Naopak žáci v sekundárním stupni vzdělávání tuto dobu nikterak nevyzdvihují (12–13 %) a za zajímavější pokládají nejnovější a soudobé dějiny. Je otázkou, nakolik tento trend odráží proměny v pojetí školního dějepisu, kdy již „zlaté časy Otce vlasti“ nejsou tak nekriticky glorifikovány a kdy je akcent kladen právě na období poválečné.

Graf 7

Poslední položka dotazníku, vztahující se k zájmu o historii, měla formu projektivní otázky.¹³ Úkolem respondentů bylo zamyslet se nad tím, do které doby by se chtěli podívat, kdyby měli tu možnost a vlastnili například „stroj času“. Tato otázka byla v prvotní fázi položena vysokoškolským studentům učitelství dějepisu i učitelům základních a středních škol v rámci pěti focus groups. Na základě analýzy otevřeného kódování byly stanoveny nejčastější varianty, jež byly operacionalizovány v podobě uzavřené dotazníkové položky.

V grafu 7 je zaneseno, že celkově největší přitažlivost má pro respondenty doba vlády Karla IV., nejčastěji takto odpovídali vysokoškoláci. V průběhu focus groups nebyla daná odpověď většinou doplněna vysvětlením důvodů, mnohem častěji měla formu „samozřejmého“ tvrzení. Výjimku představoval spíše odlehčující odkaz na známou pověst a vyslovení přání „*vidět na vlastní oči, jak se Karlův most staví z vajíček*“.

U druhé nejfrekventovanější možnosti, tedy první republiky, již vidíme mnohem zásadnější odlišnosti mezi jednotlivými skupinami dotázaných. Pro učitele je to doba jednoznačně nejatraktivnější (43 %), láká stejně množství vysokoškoláků (42 %) i gymnazisty (30 %), ovšem mezi žáky středních odborných škol byl zjištěn mnohem menší zájem podívat se do meziválečného Československa (13 %).

¹³ Tato otázka nebyla položena žákům základních škol.

Obdiv k první republice je spojen s formováním nové státnosti a hospodářskou vyspělostí („*Euforie, že je nová republika*“; „*Ten stát vzkvétal, snažil se postavit na vlastní nohy*“; „*Československo na tom bylo průmyslově dobře*“). Časté jsou také odkazy na morální hodnoty („*Určité zachování mravů, přetrvávání takových těch hodnot*“; „*Závan demokracie díky Masarykově*“). Nechybí ani pozitivní hodnocení tehdejší módy a především ovlivnění filmy pro pamětníky („*Chtěla bych potkat Oldřicha Nového*“; „*Taková ta vyšší společnost, něco jako Kristián*“) i současnými seriály, jejichž děj se odehrává právě v prvorepublikovém období (*Četnické humoresky*).

Následují historické etapy, jimž je v rámci dějepisného vyučování tradičně věnován poměrně velký prostor, tedy doba rudolfínská a období osvícenského absolutismu za vlády Marie Terezie a Josefa II. Především pro část starších respondentů je přitažlivý dvůr Rudolfa II., jak je vykreslen ve veselohře *Císařův pekař a pekařův císař* s nezapomenutelným Janem Werichem v hlavní roli.

Mladší dotázaní uváděli častěji uvolněná léta šedesátá léta minulého století (26 % žáků SOŠ, pouze 9 % vysokoškoláků). Především učitele pak vábí také Praha konce 19. století (30 %).

Pětinu žáků středních odborných škol a 16 % gymnazistů „výlet do minulosti“ příliš neláká, této příležitosti by však odolala jen mizivá část univerzitních studentů a učitelů dějepisu (4 % a 5 %).

Když už kantoři odmítli využít cestování v čase, bylo to zejména pro touhu uchovat si historii jako něco, co nikdy dokonale nepoznáme, co pro nás vždy zůstane alespoň zčásti tajemstvím. Jak konstatuje jeden z oslovených gymnaziálních učitelů: „*Já bych si tu historii prostě chtěl nechat tak, kdy stejně nebudeme vědět všechno, kdy tu mozaiku musíme skládat a kdy zažíváme ten úžasný pocit, že rekonstruuje něco, co nás pohltilo. A ten stroj času by to tak usnadnil a vlastně vulgarizoval, že bych tam asi nenastoupil.*“

Summary

What Do We Find Interesting in History? From Empirical Research on Historical Consciousness

The research on historical consciousness plays a significant role in history didactics. The research implemented in 2011 among pupils, students and teachers focused on finding out their interest in perspectives of history, motivation to gaining the knowledge about the past and history as a topic of informal discussions in families and among friends. In comparison with international research Youth and History some shift was noticed towards the preference of the world and modern history. This shift was probably influenced by recommendations of the Ministry of Education, Youth and Sports and professionals in the field of history.